

سلسله نشست‌های حقوق شهروندی

(با همکاری دانشکده حقوق و علوم سیاسی و انجمن دانش گستر حقوق شهروندی)

عنوان نشست: ایجاد ساختار مناسب برای توسعه و نظارت بر اجرای حقوق

شهروندی

شناسنامه نشست	
واحد برگزارکننده نشست:	دانشکده حقوق و علوم سیاسی
مسئول نشست:	دکتر حمیدرضا علومی یزدی (عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
تاریخ برگزاری نشست:	۱۳۹۶
اعضای هیئت علمی:	دکتر بهزاد رضوی فرد، دکتر وحید آگاه، دکتر امین جعفری (اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
نمایندگان دستگاه‌های اجرایی مرتبط:	دکتر شهین دخت مولوردی (دستیار ویژه رئیس جمهور در حقوق شهروندی)، دکتر جواد نوروزی و خانم کشاورز (انجمن دانش گستر حقوق شهروندی)
مسئله محوری نشست:	ساختار حقوقی و اجتماعی مناسب برای تحقق حقوق شهروندی در جامعه
سازمان‌های هدف توصیه سیاستی:	نهاد ریاست جمهوری، دستیار ویژه حقوق شهروندی رئیس جمهور، معاون حقوقی رئیس جمهور، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، وزارت دادگستری

چکیده مباحث:

توجه به حقوق شهروندی با توجه به فصل سوم قانون اساسی (حقوق ملت) در دستور کار دولت یازدهم قرار گرفت. رئیس‌جمهور در تحقق وعده‌های انتخاباتی خود، تدوین منشور حقوق شهروندی در شهریورماه ۱۳۹۲ به معاونت حقوقی و مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری سپرد و در پنجم آذرماه ۱۳۹۲، هم‌زمان با ارائه گزارشی یک‌صد روزه اول دولت، از پیش‌نویس منشور در سایت ریاست جمهوری رونمایی کرد و آن را در معرض قضاوت افکار عمومی برای بهبود و تکمیل منشور قرار داد. سرانجام در ۲۹ آذرماه ۱۳۹۵ نسخه نهایی منشور توسط رئیس‌جمهور محترم، امضا و رونمایی شد. از آنجا که این سند به منزله سیاست و خط‌مشی دولت در اجرای اصل (۱۳۴) قانون اساسی ابلاغ شده، به مانند هر سند سیاستی دیگر، برای اجرا نیازمند ایجاد و طراحی ساختار مناسب است. در قسمت پایانی این سند با پیش‌بینی دستیار حقوق شهروندی برای رئیس‌جمهور و گزارش‌گیری و گزارش‌دهی از اجرای حقوق شهروندی و موارد نقض آن در دستگاه‌های اجرایی، از بیان تفصیل بیشتر در باب ساختار مناسب برای توسعه، ترویج، نظارت و بهبود خودداری نموده است.

در این نشست با ارزیابی ساختار ایجاد شده در منشور و سؤالاتی نظیر کفایت ساختار حقوقی یا ضرورت ایجاد ساختار اجتماعی و فرهنگی برای پیشبرد منشور، تمرکز یا عدم تمرکز ساختار، دولتی یا غیردولتی بودن، درون قوه‌ای بودن یا فرا قوه‌ای بودن اختیارات نظارتی و اجرایی، فرهنگی و تبلیغی، چگونگی استفاده از سازمان‌های مردم‌نهاد، ارتباط این ساختار با دستگاه‌های اجرایی و نهادهای قضایی و قانون‌گذاری به بحث و بررسی گذاشته شد.

توصیه‌های سیاستی:

۱. ضروری است برای نهادینه‌شدن گفتمان حقوق شهروندی از تمام ظرفیت‌های فرهنگی و تبلیغی و سازمان‌های مردم‌نهاد و جوامع علمی و فرهنگی (دانشگاه، حوزه‌های علمیه، کانون‌های فرهنگی و...) برای تربیت و آموزش امروز جامعه در زمینه حقوق شهروندی برای تبدیل شدن این موضوع به یک مطالبه عمومی قانونمند استفاده شود. اگر تنها متولی

حقوق شهروندی، دولت و دستگاه‌هایی باشند، موضوع حالت دستوری از بالا به پایین پیدا کرده و با تغییر رویکرد و یا سیاست‌ها و اولویت‌های دولت‌های بعدی، به فراموشی و حاشیه رانده خواهد شد.

۲. تدوین شاخص‌های کمی و کیفی برای پایش و ارزیابی اجرای هر یک از مواد منشور حقوق شهروندی و اصلاح آیین‌نامه‌ها، شیوه‌نامه‌ها و روش‌ها برای جلوگیری از نقض نظام‌مند حقوق شهروندی در قالب برنامه ملی و تقسیم کار بین دستگاه‌های اجرایی ضروری است.

۳. ضرورت ایجاد سازوکار مناسب برای تحقق و اجرای حقوق شهروندی و پیشگیری از نقض آن ضروری است و نباید موضوع حقوق شهروندی را به بحث بازرسی و رسیدگی به شکایات تقلیل داد و از این رو، دستگاه‌های اجرایی باید پیشگیری از نقض حقوق شهروندی مدنظر قرار دهند.

۴. ترویج حقوق شهروندی، علاوه بر ساختار سازمانی و نهادی، نیازمند ایجاد و تقویت یک گفتمان است. گفتمان باید سه ساختار ذهن، زبان و رفتار را مورد توجه قرار دهد و با دیدی انتقادی نسبت به وضع موجود، به دنبال اصلاح این سه ساختار با جهت‌گیری حقوق شهروندی باشد. منشور باید به‌عنوان یک امر بزرگ (TYPE PDEA) به بخش‌های کوچک‌تری شکسته شود و برای اجرا و پیاده‌سازی، مرحله‌ای و پلکانی آن برنامه‌ریزی شود.

۵. ضروری است با آموزش و فرهنگ‌سازی، حقوق شهروندی از سنین کودکی، نهادینه‌سازی و درونی‌سازی شود، مطالبه‌گری قانون‌مند در شهروندان شکل بگیرد، و سپس ساختار سازی برای آن در جامعه انجام شود.

۶. ایجاد ساختار صرفاً دولتی برای توسعه و نظارت بر حقوق شهروندی مناسب نیست. استفاده از ظرفیت‌های نهاد و جامعه مدنی در این راه ضروری است. ایجاد ساختار مناسب مترادف با ایجاد سازمان نیست. با توجه به جایگاه منشور به‌عنوان یک سند سیاستی و

۳۰ توصیه‌های سیاستی دانشگاه علامه طباطبائی به ...

خط‌مشی دولت، در واقع منشور را می‌توان برآیند انتظارات مشروع جامعه دانست که با همین ظرفیت‌های موجود نیز، قابل پیگیری و تحقق است.

۷. منشور بی‌تردید خاصیت فراقوه‌ای دارد و رئیس‌جمهور از جایگاه مسئولیت اجرای قانون اساسی می‌تواند با احیای هیئت نظارت بر اجرای قانون اساسی در کنار ظرفیت دستیاری حقوق شهروندی، نظارت بهتری بر اجرای آن داشته باشد. لذا همکاری و تعامل همدلانه بین سه قوه برای تحقق منشور ضروری باشد.

توصیه‌های کلیدی:

۱. عدم ضرورت ایجاد تشکیلات دولتی مستقل برای توسعه و نظارت بر حقوق شهروندی.
۲. استفاده از ظرفیت‌های جامعه و نهادهای مدنی برای توسعه و نظارت بر حقوق شهروندی.
۳. تأکید بر آموزش و فرهنگ‌سازی و ترویج گفت‌وگو میان حقوق شهروندی.
۴. ضرورت همکاری همدلانه سه قوه با محوریت رئیس‌جمهور به‌عنوان مسئول اجرای قانون اساسی.